

УДК 619:616.98:578.824.11 (477.72, 477.73, 477.74)

Пероцька Л.В., к. вет. н. (perotskaya@ukr.net) ©
Одеський державний аграрний університет

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІЗООТОЛОГІЇ СКАЗУ ТВАРИН НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Епізоотична ситуація щодо сказу тварин на півдні України залишається напруженою. Поряд з лисицею, зростає роль вовка, як додаткового резервуару та джерела збудника сказу в природі. У структурі захворюваності тварин на сказ максимально представлені лисиці, коти, собаки та велика рогата худоба.

Ключові слова: сказ, епізоотична ситуація, основне джерело збудника сказу, структура захворюваності тварин на сказ.

Сказ – надзвичайно небезпечна інфекційна хвороба тварин і людей, яка спричинюється вірусом і характеризується ураженням центральної нервової системи та закінчується летально.

Сприйнятливість до цієї інфекції різноманітних видів тварин, втягнення в ланцюг циркуляції вірусу не тільки диких, а й сільськогосподарських тварин, надзвичайно велика небезпека для людей і відсутність засобів лікування при цій хворобі – визначають її особливе місце серед заразних хвороб.

Відомо, що епізоотичну ситуацію щодо сказу тварин в природі визначає родина собачих: вовки, лисиці, снотовидні собаки та ін. Нами встановлено, що територія Одеської, Миколаївської та Херсонської областей за різними характеристиками відповідає біовимогам хижаків, втягнених в ланцюг циркуляції збудника сказу та особливо – лисиці [1,2].

Лисиця надзвичайно пластична та пристосована до різних умов існування, але віддає перевагу долинам річок, околицям поселень та відкритим ландшафтам, густо заселеним мишоподібними гризунами, які є основним кормом хижака.

Основними ворогами лисиці є вовк та людина.

Незважаючи на те, що популяція вовка за останні роки значно зросла, даний вид ще не досяг загрозової межі для лисиці, а зниження інтенсивності полювання на неї, майже виключає й людський фактор.

Окрім цього, завдяки урбанізації, спостерігається процес активної синантропізації лисиці. Сьогодні вона з'являється в приміських зонах та на околицях міст й сіл, відвідуючи людські помешкання [2,3].

Отже, збільшенню чисельності лисиці в південному регіоні України сприяють фактори природного середовища, ландшафтні та кліматичні умови, урбанізація та різке зниження інтенсивності полювання на даний вид [3,4].

За даними Одеського, Миколаївського і Херсонського обласних товариств мисливців та рибалок, з року в рік зростає популяція вовка. Відповідно підвищується його роль як джерела збудника сказу, що являє загрозу не лише для тварин, але й для людей.

З наукових джерел відомо, що активізація первинних осередків сказу відбувається при збільшенні чисельності вовків і супроводжується інтенсивним залучанням в коло циркуляції вірусу свійських тварин, особливо собак [5,6].

Метою нашої роботи було вивчення епізоотичної ситуації щодо сказу тварин в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях з 2006 до 2010 рр.

Матеріал і методи. Матеріалами досліджень були: акти епізоотологічних обстежень неблагополучних щодо сказу пунктів; статистичні дані Головних управлінь ветеринарної медицини в Одеській, Миколаївській та Херсонській областях; річні звіти обласних державних лабораторій ветеринарної медицини.

При виконанні роботи користувались комплексним епізоотологічним методом досліджень.

Результати дослідження. Встановлено, що сьогодні в південному регіоні України серед хижаків родини собачих, вовк займає третє місце після лисиці та єнотовидного собаки (в деяких районах – друге), а зареєстровані випадки захворювання даного виду свідчать про активне втягнення його в епізоотичний ланцюг циркуляції вірусу сказу на даних територіях.

За останні роки значно збільшилась популяція єнотовидного собаки та, відповідно, зросла значущість даного виду в якості додаткового резервуару збудника сказу в природі та джерела збудника інфекції.

Захворювання єнотовидних собак тісно пов'язане з захворюванням лисиць та вовків за умови їх проживання на спільних територіях.

Вищезазначене свідчить про роль лисиці, як основного джерела збудника сказу в регіоні, в той час невідомо зростає роль вовка та єнотовидного собаки в епізоотичному процесі.

Вивчення структури захворюваності тварин на сказ показало, що в *Одеській області* за період з 2006 до 2010 р.р. захворіло 290 тварин чотирнадцяти видів, з яких максимально представлені: лисиці, коти, собаки та велика рогата худоба (91,1%). Інші види (вовки, дрібна рогата худоба, єнотовидні собаки, куниці, борсуки, тхори, ондатри, ведмідь, свиня, кінь) склали 8,9%.

В *Миколаївській області* за досліджуваний період на сказ захворіло 266 тварин дев'яти видів, серед яких лисиці, коти, собаки та велика рогата худоба займають 95,5%, інші види (дрібна рогата худоба, вовки, коні, єнотовидні собаки та куниці) – 4,5%.

В *Херсонській області* сказ виявлено у 695 тварин десяти видів, з яких максимально представлені: лисиці, коти, собаки та велика рогата худоба (91,4%), інші види (єнотовидні собаки, дрібна рогата худоба, куниці, вовки, коні та тхори) склали 8,6%.

Викликає занепокоєння кількість захворілих на сказ сільськогосподарських тварин. В Одеській, Миколаївській та Херсонській областях за 2006 -2010 р.р. цей показник склав відповідно 11,4%, 7,9% та 13,5% від загальної кількості хворих тварин.

Значний відсоток зареєстрованих випадків сказу у великої та дрібної рогатої худоби і коней свідчить про можливі порушення правил утримання сільськогосподарських тварин на територіях господарств та недостатній нагляд за ними в літніх таборах й на пасовищах.

Вивчення річної динаміки захворюваності тварин на сказ в південному регіоні України показало, що хвороба реєструється щомісячно, але впродовж року виділяються піки підйому. Отримані результати вказують на відсутність прямої залежності сезонності сказу домашніх тварин від біологічних циклів активності диких м'ясоїдних. Чітко виражена сезонність сказу не встановлена, вона набула швидше розмитого сезонного характеру.

Господарська діяльність людини тягне за собою антропогенно обумовлену еволюцію природних осередків, наслідком цього є формування природно-антропоургічних (перехідних) осередків. В них хазяями збудника можуть бути як дикі тварини, так і синантропні або свійські. В таких осередках епізоотичний процес хоч і визначається закономірністю популяційної біології, але в той же час залежить від господарської діяльності людини. Передумовою для виникнення таких осередків є декілька причин, зокрема синантропізація диких та здичавіння свійських тварин. В даному випадку ми можемо погодитись з сучасними науковцями, які розглядають це явище як новий сучасний етап еволюції епізоотії сказу.

Висновки

1. На півдні України, поряд з лисицею, зростає роль вовка, як додаткового резервуару та джерела збудника сказу в природі.

2. У структурі захворюваності тварин на сказ в усіх областях максимально представлені лисиці, коти, собаки та велика рогата худоба.

3. Чітко виражену сезонність сказу, пов'язану з біологією лисиці, не встановлено.

Література

1. Пироцька Л. Особливості перебігу епізоотичного процесу сказу тварин в південному регіоні України / Л. Пироцька // Аграрний вісник Причорномор'я. - 2006. - С. 7-13.

2. Падалка О.В. Динаміка епізоотичного процесу та напруженість епізоотичної ситуації щодо сказу в різних регіонах України / О.В. Падалка // Аграрний вісник Причорномор'я. - 2003. - С. 46-53.

3. Макаров В.В. Состояние и возможные направления развития центрально-европейского суперареала бешенства / В.В. Макаров // Ветеринарный консультант. – М., 2004. - №6. – С. 6-8.

4. Гришок Л.П. Дикі тварини – джерело збудника сказу / Л.П. Гришок, З.Р. Троценко, О.В. Падалка // Ветеринарна медицина України. – 2004. - №9. – С. 15-17.

5. Бусол В.О. Епізоотична ситуація зі сказу тварин в країнах Європи / В.О. Бусол, В.М. Горжеєв, А.С. Роговський // Науковий вісник Національного аграрного університету. – К., 2001. - №42. – С. 152-157.

6. Шевченко Л.С. Экологические предпосылки формирования очагов бешенства природного типа в УССР / Л.С. Шевченко. Ю.Н. Щербак // Вестник зоологии. – 1980. - №4. – С. 64-69.

Summary

L.V. Perotskaya

SOME PECULIARITIES OF RABIES EPIZOOTOLOGY OF ANIMALS IN THE SOUTH OF UKRAINE.

Epizootological situation as concerned the rabies of animals in the south of Ukraine is still tense. Together with the fox the role of the wolf as the additional reservoir and the source of rabies agent in nature. In the structure of rabies diseased animals are represented by foxes, cats, dogs and cattle.

Key words: rabies, epizootic situation, main source of rabies agent, the structure of animals' rabies disease.

Рецензент – д.б.н., проф. Куртяк Б.М